

Magyar Rétegtani Albizottság (MRB)
Kvarter Munkabizottság online (Zoom) ülése
2020. 11. 27. 09:00-11:20

Az ülésen megjelent:

1. Csillag Gábor	CsFK Földtani és Geokémiai Intézet, MTA-ELTE
Geológiai, Geofizikai és Űrtudományi Kutatócsoport
2. Horváth Erzsébet	ELTE TTK Természetföldrajzi Tanszék
3. Pazonyi Piroska	MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport
4. Püspöki Zoltán	MBFSz
5. Ruzsiczay-Rüdiger Zsófia	CsFK Földtani és Geokémiai Intézet
6. Sebe Krisztina	PTE TTK Földtani és Meteorológiai Tanszék
7. Sztanó Orsolya	ELTE TTK Általános és Alkalmazott Földtani Tanszék
8. Thamóné Bozsó Edit	MBFSZ
9. Tóthné Makk Ágnes	nyugdíjas (MÁFI)
10. Újvári Gábor	CsFK Földtani és Geokémiai Intézet
11. Virág Attila	MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport

Az ülésről más elfoglaltsága miatt kimentését kérte:

Fodor László
Gyalog László
Selmeczi Ildikó

Csillag Gábor elmondja, hogy a regolit/szaprolit vs. eluvium kérdésben kikérte Mindszenty Andrea véleményét és beszámol arról, hogy a kapott vélemény szerint a munkabizottság által adott leírásnak a regolit felel meg leginkább, Mindszenty Andrea ennek a használatát javasolja.

Sztanó Orsolya kérdésére, hogy csak az elnevezés, vagy a tartalom is kérdéses-e, Csillag Gábor elmondja, hogy alapvetően a név a kérdés, de Ruzsiczay-Rüdiger Zsófia ide tenné a krioturbált üledékeket is. Sztanó Orsolya szerint a regolit nem üledék, hanem málladék, ezt javítani kell a szövegben. Horváth Erzsébet jelzi, hogy krioturbáció folyóvízi üledékekben, löszökben, lejtőüledékekben is megjelenik, nem kötődik kizárólag a regolithoz. Ruzsiczay-Rüdiger Zsófia azt javasolja, hogy ne üledékként, hanem jellegzetes üledékszerkezeti bélyegként kerüljön be a szövegbe. Sztanó Orsolya szerint a bevezetésben van egy áttekintés a folyamatokról, oda kellene kerüljön a leírása, nem külön térképezendő egység. Csillag Gábor szerint döntés kérdése, hogy térképezendő-e, vagy sem, a földtani térképezés elve, hogy a 2 m-nél vastagabb képződményeket térképezünk. Ruzsiczay-Rüdiger Zsófia rákérdez, hogy a regolitot is térképezni kell-e, mert az mindennek a tetején ott van. Kisebb vita alakul ki arról, hogy a kőzetet, vagy a regolitot kell-e feltüntetni a térképezés során, végül Ruzsiczay-Rüdiger Zsófia azt javasolja, hogy a regolit és a kőzetfajta is kerüljön rá a térképre. Ezzel a javaslattal Horváth Erzsébet is egyetért, Csillag Gábor viszont megjegyzi, hogy e térképek magyarázójában ezek az információk benne vannak, és a térképezőre kell bízni, hogy mit tüntet fel a térképen. Ruzsiczay-Rüdiger Zsófia és Horváth Erzsébet szerint viszont instrukciót kell adni a térképezőnek, hogy a térképek egységesek legyenek.

Sebe Krisztina is egyetért ezzel. Csillag Gábor szerint most arról kell dönteni, hogy legyen-e definiálva a regolit, illetve jó-e így a leírás. A munkabizottság abban egyetért, hogy maradjon a regolit, viszont a leírást bővíteni, módosítani kell. Vita alakul ki arról, hogy az üledék helyett málladék (Csillag Gábor, Ruzskiczay-Rüdiger Zsófia, Horváth Erzsébet), vagy törmelék (Sztanó Orsolya) szerepeljen a szövegben, végül a málladék kerül bele. Emellett belekerül a korábbi elúvium elnevezés (Ruzskiczay-Rüdiger Zsófia javaslata), valamint az aprózódás (Sztanó Orsolya javaslata) is.

Az elnök szavazásra bocsátja a regolit elnevezést, amit a bizottság 10 igen szavazattal, 1 tartózkodás mellett elfogad.

Az elnök áttér az ülés második napirendi pontjára, a folyóvízi üledékek kérdésére.

A vita során Sztanó Orsolya több problémát sorol fel: nem megfelelő a rendszer, túl részletes, átfedő és olyan kategóriák vannak benne amit csak szedimentológus tud elkülöníteni, és rámutat arra, hogy egy feltárásból sok esetben nem lehet eldönteni az üledék jellegét. Makk Ágnes válaszában elmondja, hogy ezt a leírást nagy vastagságú fúrási összletekre találták ki, nem hegylábi üledékekre alkalmazták. Ruzskiczay-Rüdiger Zsófia szerint sem jó felszíni üledékek leírására, túl nagyok a megadott vastagságok, a rendszert egyszerűsíteni kellene képződménytípusok elkülönítésével. Csillag Gábor szerint olyan rendszert kell kidolgozni, ami fúrások értékelésénél is használható. Sebe Krisztina szerint azt kellene eldönteni, hogy mi a térképezés célja, mert nem mindegy, hogy egy vízföldtani térképről, vagy egy szelvényről van-e szó. Sztanó Orsolya szerint egy fúrásból nem lehet megállapítani milyen üledékről van szó (meder, vagy hordalék), a karotázsból csak trendek láthatók, genetikát nagyon nehéz mondani, csak azt látjuk, hogy főleg homokos, vagy főleg pélites üledékről van-e szó. Püspöki Zoltán szerint nem azon kellene gondolkodni, hogy elvetjük-e ezt a rendszert vagy sem, hanem azon, hogyan lehetne minél egyszerűbben megfogni a környezeteket a karotázsból. „Genetikátlanítani” kellene Makk Ágnes javaslatát.

Csillag Gábor szerint a folyóvízi üledékek „f” jele mellett indexeléssel meg lehet oldani a felszíni formációk leírását, a fúrásokkal kapcsolatos leírás tisztába tevésére pedig megkéri Makk Ágnes, Sztanó Orsolyát és Püspöki Zoltánt. Sztanó Orsolya jelzi, hogy egyéb elfoglaltságai miatt nem tud ezzel többet foglalkozni. Szerinte 3-4 egyszerű, a litológiai arányán alapuló kategória kellene (pl. pélites, pélites vékony homok betelepülésekkel stb.), amivel a karotázst jellemezni lehet, mivel csak a kőzet szemcseméret szerinti felosztása biztos. Ruzskiczay-Rüdiger Zsófia szerint a felszíni térképezésben másra lenne szükség, mint a fúrásleírásban, ezért el kellene különíteni a kettőt. Egyetért Sztanó Orsolyával, hogy a fúrásoknál csak litológiai leírás maradjon, a genetikát hagyjuk ki. Makk Ágnes egyetért a két hozzászólással és arra kéri Püspöki Zoltánt, hogy segítsen

neki átalakítani a táblázatot, ami csak a mélyben eltemetett folyóvízi üledékekre lesz alkalmazható. **Csillag Gábor megkéri Makk Ágnes és Püspöki Zoltánt, hogy tegyenek javaslatot a folyóvízi képződmények leírására. Határidő: december közepe. Sztanó Orsolya megígéri, hogy átnézi és kommentálja az átírt szöveget,** és Cserkész Nagy Ágnes bevonását javasolja a munkába, valamint azt kéri, hogy a fácies legyen a leírás alapja a környezetek meghatározása előtt.

Csillag Gábor áttér az ülés harmadik témájára, a pliocén/pleisztocén határon átfutó képződmények problémájára. Az a kérdés, hogy ezeket formációba soroljuk, vagy a kvarterbe használatos kódokat kapják?

Sztanó Orsolya azt javasolja, hogy legyen egy külön kategória az átfutó képződményeknek, szerinte megvannak a jó formáció nevek. Virág Attila szerint ezeket nem használjuk a gerinces maradványok leírásánál. Csillag Gábor szerint a késő-pliocénben megjelenő kavicsos folyóvízi rétegek egy egységet alkotnak a kvarter folyóvízi összlettel. Ha ezt a határon kettévágjuk és a pliocén rész kap egy formációnevet, akkor ez az üledék nem marad egységes. Sebe Krisztina felhívja arra a problémára a figyelmet, hogy nem mindenhol lehet megmondani, hogy hol van a Zagyvai Formáció teteje. Ahol megjelenik a kavics, ott ér véget a Zagyvai Formáció, de ez nem egyidejű esemény. Sztanó Orsolya egyetért Sebe Krisztinával, a kavics megjelenése minden medencében eltérő, a szerkezeti fejlődéstől függ mikor jelenik meg. Nem lehet azt mondani, hogy a kavics megjelenése a pleisztocén kezdetét jelöli, a másik baj pedig az, hogy a medencék peremére korlátozódik, a medencék közepén nem jelenik meg. Makk Ágnes szerint régóta vannak erről az Alföldre vonatkozó adatok. Csillag Gábor felhívja a figyelmet arra, hogy nem a kvarterben jelenik meg a kavics, a gerecei Duna teraszok között is van késő-pliocén korú. Püspöki Zoltán elmondja, hogy az Alföld déli részén a kvarter/prekvarter katár elkülöníthető, az eljegesedés ugyanis mineralógiai váltással jár. Sebe Krisztina szerint ez jól rávilágít arra, hogy nem a kvarter határt kell meghúzni, hanem egy litológiai határt, csak az a kérdés, hogy ezt meg tudjuk-e húzni. Maga az egység átnyúlhat a határon. Püspöki Zoltán ezzel egyetért. Csillag Gábor elmondja, hogy sokan úgy dolgoztak, hogy a kavics megjelenését egy új üledékképződési egység megjelenéséhez kötötték. Ott a Duna, ahol megjelenik a kavics. Szerinte ez mindenhol működik. Sztanó Orsolya szerint a medence belsejében nem tudjuk meghúzni a határt. Csillag Gábor megkérdezi, hogy legyen-e formáció a késő-pliocén kavics, vagy sem. Sztanó Orsolya szerint nem az a fontos, hogy nevet, vagy kódot kap, úgyis le kell írni, hogy korábban hogy hívták. Csillag Gábor elmondja, hogy nem volt hivatalos neve, de ennek ellenére bele fog kerülni a szövegbe. Az a kérdés, hogy egyben marad a pliocén/kvarter összlet, vagy sem? Sztanó Orsolya szerint a pannon-kvarter formációk egy átmeneti kategóriába fognak kerülni a tisztán pannon és tisztán kvarter között. Csillag Gábor szerint az összes folyóvízi leírás ide fog akkor kerülni. Vita alakul ki arról, hogy milyen idők a folyóvízi

üledékek. Makk Ágnes szerint vannak idős pliocének is, Csillag Gábor és Virág Attila szerint nincs a késő-pliocénnél idősebb kavics, Sztanó Orsolya pedig felhívja a figyelmet arra, hogy Szlovákiában homokos üledék van ebből a korból, nem kavicsos. Szerinte meg kellene kérdezni erről a kérdésről Magyar Imrét is, és **meg kell adni konkrétan ezeknek az átfutó kategóriába eső üledékeknek az őslénytani leírását** is. Sebe Krisztina rákérdez arra, hogy van-e olyan ősmaradvány, aminek alapján biztos kora-pliocén kor adható. Virág Attila szerint nagyemlős nincs, kisémlős meg nem igazán kerül elő ilyen üledékekből. Sebe Kriszta megkérdezi, hogy a Zagyvai Formáció fedője lehet-e esetleg idősebb. Virág Attila elmondja, hogy szinte mindenhol kerültek elő fejlettebb elefántfélék, emiatt a kor maximum 2,6 Ma. Idősebb ősmaradványok is vannak, de ezek előkerülési helye bizonytalan. Sebe Kriszta és Sztanó Orsolya szerint a kavicsos összlet idősebb is lehet. Sztanó Orsolya azt javasolja, hogy a Zagyvai Formációból zárjuk ki a kavicsokat, ezzel Csillag Gábor is egyetért. Sebe Krisztina szerint úgy kell megfogalmazni a leírásokat, hogy kiderüljön belőle a bizonytalanság, mind a litofácies, mind a kor esetében. Csillag Gábor megkéri Makk Ágnest, hogy ezt fogalmazzák bele a folyóvízi leírásokba. **Rövid vita után a bizottság abban marad, hogy a pliocén-kvarter átmeneti fejezetbe kerül a Tengelici Formáció, a folyóvízi üledékek és az édesvízi mészkő leírása, míg a kvarter fejezetben marad az összes többi.**

Csillag Gábor megkérdezi, hogy a bizottság elfogadja-e a szövegben szereplő címszavakat. Elmondja, hogy aki megjegyzéseket tesz, az közreműködőként, vagy szerzőként (ha vállalja) fel lesz tüntetve a kötetben. A szöveg a szerzők döntésén fog múlni. Sztanó Orsolya kéri, hogy az elnök tisztázza le és tegye fel újra a szövegeket, mert jelenleg a sok javítás miatt átláthatatlan. **Csillag Gábor azt kéri, hogy amikor felteszi a végleges fájlokat, akkor azt mindenki írásban véleményezze az alábbiak szerint:**

1. elfogadják a jelenlegi tartalmat, a szöveget a szerzők véglegesítik.

2. nem fogadják el.

(A szerzők által véglegesített szöveg elkészültéről, a véleményezésről körlevélben kapnak tájékoztatást a bizottság tagjai.)

Makk Ágnes felhívja a figyelmet arra, hogy nem a kék könyv volt az utolsó állásfoglalás, hanem a csíkos könyv, ezért a leírásokban arra is reagálni kell. Erre Csillag Gábor ígéretet tesz és az ülést bezárja.

A Rétegtani Albizottság és Munkabizottságainak ülései és jegyzőkönyvei, valamint a rétegtani kiadványok a következő weboldalon érhetők el:

<https://foldtan.hu/hu/mrb>

A jegyzőkönyvet összeállította Pazonyi Piroska és Csillag Gábor